

KAZALO

ZAČETKI FILMSKE GLASBE – NEMI FILM.....	2
ZVOČNI FILM.....	2
GLASBA V FILMU.....	3
NASTANEK FILMSKE GLASBE.....	3
USTVARJALCI FILMSKE GLASBE.....	4
MUZIKAL.....	5
ZVOČNI EFEKTI.....	5
UČINKI GLASBE IN POSAMEZNIH INŠTRUMENTOV.....	6

ZAČETKI FILMSKE GLASBE – NEMI FILM

Ko zaslišimo besedo *nemi film*, najpogosteje pomislimo na prve filme, v katerih ni zvoka in glasbenega ozadja. A v resnici se je že ob ogledu prvih filmov nasploh, vrtela filmska glasba, ki je spremljala dogajanje na filmskem platnu.

Za prve zvočne filme veljajo filmi Nemca Oskarja Messtnerja iz leta 1896. Glasbe v filmih in govorjenja igralcev se ob njihovem predvajanju sicer ni slišalo, zato pa je Messtner ogled popestril z vrtenjem gramofonskih plošč. Težava, ki se je pri ploščah pojavila, je bila ta, da je bilo potrebno sproti med predstavo menjavati plošče, ki so se povrh lahko še poškodovale in pri tem zaradi prask porušile skladnost med dogajanjem na platnu in glasbo.

Pri večini nemih filmov je za glasbo poskrbel pianist z igranjem na klavir, ali pa tudi orkester, ki je izvajal glasbo kar na filmski predstavi. V 20. letih prejšnjega toletja so se z razvojem tehnologije v nekaterih kinematografih pojavile tudi nekatere zvočne naprave in snemalniki zvoka ter glasbe, kot so na primer kinetoskop, fonograf, vivafon, vitafon, magnetofon,... nekateri kinematografi so uporabljali tudi Wurlitzerjeve orgle.

ZVOČNI FILM

Poleg težave z gramofonskimi ploščami, je bil eden od problemov tudi, da glasba v kino dvoranah ni prišla do vseh gledalcev in so ga lahko dobro slišali le tisti, ki so sedeli v bližini klavirja oziroma zvočne naprave, ki je glasbo izvajala. Američan Lee de Forest je to težavo odpravil z izpopolnitvijo naprave za okrepitev zvoka leta 1922.

Lahko bi rekli, da je Lee de Forest eden izmed izumiteljev, ki je največ prispeval k nastanku *pravega* zvočnega filma – eden izmed najpomembnejših, če ne tudi najpomembnejši izum, ki je odprl vrata zvočnemu filmu, je gotovo njegova naprava fonofilm – z njo je lahko zvok in glasbo shranil na filmski trak.

Zdaj so se filmska podjetja znašla pred težko odločitvijo – spraševati so se začela ali naj začnejo svoje kino dvorane in filmske studie prenavljati, da bodo ustrezala potrebam zvočnega filma, ali pa naj še naprej snemajo že tako ali tako vse manj priljubljene neme filme češ, da so zvočni filmi le trenutna moda in čez nekaj časa ne bodo več popularni. Za podjetja, ki so se odločila za drugo možnost, so se pričeli težki časi, saj je zvočni film postal med ljudmi resnično priljubljen. Sam Warner, ustanovitelj filmskega studia Warner Brothers (danes okrajšano Warner Bros.) pa se je odločil, da poskusi z zvokom v filmu. Kmalu je njegov film z naslovom *Pevec jazza* postal prelomnica v zgodovini filma in prava uspešnica, ki je gledalce s pomočjo zvoka ter glasbe resnično potegnila v dogajanje.

Zvočni film je nastal prej kot barvni film in se tudi veliko prej po iznajdbi uveljavil. To nam pove, da sta zvok in glasba zelo pomembna elementa filma, pa naj bo ta barvni ali pa črno-bel.

GLASBA V FILMU

Glasba je sestavina filma, ki jo zadnje posnamejo na filmski trak. Poleg tega pa je tudi zelo pomembna, saj z njeno pomočjo gledalec občuti razpoloženje in počutje junaka v filmu. Z glasbenim ozadjem si ustvarjalci filmov pomagajo predstaviti, poudariti ozračje, razpoloženje, z njo naredijo film veliko bolj napet in razgiban, nagovorijo čustva gledalcev, da se počutijo, kot bi bili del dogajanja. Ponavadi hočejo z njo narediti vtis na gledalce in pri njih doseči določen učinek kot je na primer veselje, žalost, strah, veličastnost, napetost,...

Glasbeni opremljevalci, ki film obogatijo z glasbo, včasih uporabijo že obstoječe skladbe in uspešnice ter popularne pesmi. Navadno glasba ustreza času (včasih tudi kraju), v katerem se dogaja film – če se, recimo, dogaja v 17. stoletju na dvoru Ludvika XIV., bo glasbeno ozadje najverjetneje zapolnjevala bogata baročna glasba iz tistega časa in ne kakšen glasbeni hit iz 21. stoletja.

Dogodki se lahko v filmu dogajajo v različnih krajih. Za nekatere od njih so značilna določena glasbila. Morda film prikazuje življenje v Avstraliji – takrat je dobro uporabiti didžeridu – glasbilo tamkajšnjih domačinov Aboriginov. Na primer za Škotsko so prav tako značilne dude. Pomembna je tudi izbira inštrumentov glede na čas – Če se torej film dogaja v kameni dobi, verjetno ne bi nihče predlagal ali uporabil električne kitare, ampak predvsem tolkala.

A ponavadi je za vsak film glasba napisana posebej. S pisanjem vedno nove glasbe za vedno nove filme, se je tako razvila nova glasbena zvrst – filmska glasba.

Glasba je pomembna ne le v filmih, ampak tudi v risanih filmih. V risankah (Še posebno v starejših – Tom in Jerry, Zajček Dolgoušček,...) so velikokrat uporabljene znane skladbe. Med največkrat uporabljene zagotovo sodita skladbi *Na lepi modri Donavi* (Johann Strauss) in *uvertura Viljema Tella* (Gioacchino Rossini).

NASTANEK FILMSKE GLASBE

Mnogokrat se sprašujemo, kako je mogoče, da je glasba v filmu tako zelo usklajena z dogajanjem v njem. Odgovor je v sodelovanju režiserja s skladateljem, ki napiše glasbo. Najprej si oba skupaj ogledata posnetke iz filma, režiser pa skladatelju pove, kakšno razpoloženje in kakšen tempo glasbe bi ustrezal določenemu dogodku. Dogovorita se tudi o tem, katere prizore je potrebno še posebej poudariti. Poudarjeni prizori imajo ponavadi bolj bogato glasbeno ozadje, pri čemer se pogosto uporabi več inštrumentov. Seveda ni nujno, da gre vedno za instrumentalno izvedbo – lahko je tudi vokalna. Pa si pogledajmo primer:

Bolj poudarjena je npr. glavna tema na začetku filma, ki jo izvaja cel orkester. Glavna tema se v filmu tudi večkrat ponovi, a takrat ni tako poudarjena kot na začetku – izvaja jo manj glasbil (lahko tudi le eno glasbilo – npr. flavta), izvajana je tišje in s počasnejšim tempom.

Ko se režiser pogovori s skladateljem, ima ta štiri do pet tednov časa, da sestavi glasbo in nato predlaga, katera glasbila bi glasbo izvajala.

Ko ima skladatelj na voljo vse inštrumente in ljudi, ki igrajo nanje ter druga potrebna sredstva, se snemanje v zvočnem studiu prične. Navadno orkestru in posameznim glasbilom dirigira kar skladatelj sam, saj sam točno ve, kako si je zamislil izvedbo svoje glasbe. Pri tem pa mora svoje skladbe prilagoditi filmu tako, da se ujemajo z dogajanjem v filmu, ki ga spremlja na zaslonu in hkrati dirigira orkestru.

USTVARJALCI FILMSKE GLASBE

Filmsko glasbo so ustvarjali tudi najbolj znani skladatelji, ki so drugače pisali klasično glasbo. Mednje sodijo George Gershwin, Aaron Copland in Benjamin Britten,... Nekateri najbolj znani pop zvezdniki, kot so čani skupine Beatles, Elvis Presley in Madonna, so svojo glasbeno kariero dopolnjevali s filmskimi izdelki.

Kralj filmske glasbe pa je gotovo Američan John Towner Williams, ki je napisal glasbo za mnogo najbolj znanih in uspešnih filmov (*Vojna zvezd*, *Harry Potter*, *Reševanje vojaka Ryana*, *Jurski park*, *Indiana Jones*, *E. T. Vesoljček*, *Sam doma*, *Da Vincijeva šifra*,...)

Tudi eden najbolj znanih slovenskih skladateljev, Marjan Kozina, je pisal filmsko glasbo. Med drugim je napisal glasbo za film *Na svoji zemlji*, vsi pa nedvomno poznajo Kekčevo pesem ter Mojčino pesem, ki ju je napisal za film o Kekcu.

Film *Gospodar prstanov: Kraljev vrnitev* se mi zdi poleg zgodbe in dogajanja dober predvsem zaradi glasbe in zvoka v njem. A najbrž se tako ne zdi le meni, saj je film leta 2004 dobil kar enajst oskarjev, med drugim tudi za filmsko glasbo, filmsko pesem (*Into the West*) in zvok v filmu. Glasbo je napisal skladatelj Howard Shore.

MUZIKAL

Nekateri filmi pa so namenjeni prav glasbi, skladateljem (npr. film o Wolfgangu Amadeusu Mozartu), pevcem in glasbenim skupinam (film *Težka noč nekega dne*, ki pripoveduje o skupini the Beatles in vsebuje njihove lastne pesmi). V teh filmih je glasba enakovredna filmu in zgodbi v njem.

Takšen film je tudi muzikal – glasbeni film, v katerem so v zgodbo in igro vpletene predvsem pevske točke. Pri večini muzikalov je bila sprva zgodba v filmu prekinjena s plesnimi točkami, potem pa so se pojavili tudi takšni muzikali, v katerih je bila glasbena točka del zapleta. Najprej je bil muzikal gledališko delo, s pojavom filma pa so jih prenašali na filmski trak in so jih gledalci bolj pogosto gledali na filmskem platnu.

Med najbolj znane muzikale sodijo:

- Pevec jazza (prvi muzikal),
- Amerikanec v Parizu in Rapsodija v modrem (muzikala Georgea Gershwin),
- Zgodba z zahodne strani Leonarda Bernsteina,
- Ples v dežju,
- Čarovnik iz Oza in Mary Poppins (oba za otroke),
- Moje pesmi, moje sanje,
- Vročica sobotne noči ter
- Brillantina.

ZVOČNI EFEKTI

Zvočni efekti so, tako kot glasba sama, v filmu zelo pomembni. V bistvu so zvočni efekti prav tako neke vrste glasba, saj vsebujejo razno ropotanje, zvenenje, šumenje,... za katere poskrbijo »foleyjevci« ali mojstri šuma. Pri njihovem delu je pomembna predvsem iznajdljivost – Če v filmu, recimo, izbruhne vulkan, morajo foleyjevci poiskati način, kako bi ta zvok prikazali, da bi izgledal kot »originalen« izbruh vulkana, ta pa bi poleg pristnosti zvoka še ustrezal potrebam filma.

Na takšen način lahko tudi naredijo že posnete zvoke, ki se na posnetku ne slišijo dobro, še bolj izrazite. Lep primer je prasketanje ognja – dobijo ga z mečkanjem celofana. Več domišljije zahteva oponašanje zvoka, ki ga delajo ledene kocke v pijači. Ta zvok dobijo tako, da v praznem kozarcu zavrtijo pokrovčke od pisal.

Zelo pogosti zvoki v filmih so koraki, udarci pri pretepu, cviljenje avtomobilski gum, veter, dež, grmenje, pljuskanje vode,... za nekatere zvoke so se že uveljavili najlažji in najboljši načini, da jih ustvarijo, marsikdaj pa je potrebno uporabiti povsem nove poti in načine, kar pa zahteva precejšnjo domiselnost.

Ko se posname vse potrebne zvoke (poleg glasbe in zvočnih učinkov tudi dialoge), jih mešalec tona presname na en trak. Delo mešalca tona je prav tako pomembno, saj skrbi za to, da je zvočna podoba usklajena; da npr. zvočni efekti ne preglasijo

glasbe ali obratno – odvisno od potrebe in od tega, kakšna zvočna podoba ustreza določenemu delu filma.

UČINKI GLASBE IN POSAMEZNIH INŠTRUMENTOV

Tabela prikazuje, primere glasbe in inštrumentov, s katerimi se v filmih doseže določen učinek na gledalca

Učinek na gledalca	Posebnosti glasbe	Inštrumenti	Primer glasbe
Veselje	Hiter tempo, poskočna glasba	Piščal, flavta, dude, ...	Vesela <i>Naša mala nočna glasba</i>
Mogočnost (npr. mogočno visoko gorovje, mogočnost velike ladje, itd.)	Glasnost glasbe, srednje hitra ali hitra, velikokrat mogočno petje zbora	Rog, trobenta, (pihala), bobni, godala	<i>Usodno kolo sreče</i>
Strah in napetost	Stopnjevanje (glasnost in tempo), včasih premori, ki pri gledalcu vzbujajo negotovost in s tem napetost	predvsem bobni, činele (višek napetosti), violina	Napeta skladba <i>Peer Gynt</i>
Akcija	Hiter tempo, glasnost	Večinoma vsa glasbila	Sodobna glasba, rock glasba,...